

HUMANISTISCH VERBOND

Losse nummers 15 cent

1e Jaargang. no. 11 - 13 December 1946

Abonnementsprijs voor niet-leden f 3.— per jaar - Adm.: Weerdsingel O.Z. 80 Utrecht - Red.: J. C. Brandt Corstius, Adr. v. Ostadelaan 147 Utrecht

Het Humanisme: Een Licht in de Duisternis!

Over enige dagen zal in kranten en radio, in weekbladen en geschriften, in preken en toespraken, het jaar 1946 kritisch worden bekeken. De schrijvers en sprekers zullen er geen goeds van zeggen. Zij zullen u onafgebroken herhalen dat het slechts teleurgestelde verwachtingen heeft gebracht. Zij zullen in u de gevoelens van onzekerheid, vrees en angst levendig houden. Gij zult ze gelijk moeten geven en weerloos staan tegenover hun troosteloos relaas. En daarmee kunt ge dan 1947 ingaan!

De armzaligheid van het menselijk tekort is openbaar. Gij kunt er triestig om grimlachen, of uw schouders ophalen. Gij kunt er u van af keren en ergens proberen uw eigen heil te zoeken, wetend dat ieder, die heden alleen maar zich zelf zoekt, meer dan ooit een medemens, die hem zo nodig heeft, in de steek laat. Maar wat moet ge anders doen? Aan welke gloed kan uw verlangend hart zich warmen, waar komt uit de wereld u nog iets tegemoet, dat vrouwen schenkt en de zekerheid, dat het leven toch de moeite waard is en mooi?

Ik zag de film „De Slag om Arnhem”. Wat een menselijke moed en opoffering, wat een grootheid van ziel en rijkdom van gemoedsleven temidden van een in puin en bloed ondergaande wereld. En welk een schuld tegenover het leven, dat men doodt, welk een tekort van het menselijk bestaan? Ik dacht terug aan die oude film van Pabst: Kameradschaft. Een Franse kolenmijn en een Duitse kolenmijn op de grens van beide landen. Een dikke gemetselde muur markeert ondergronds de scheiding. Aan één kant breekt brand uit, instortingen volgen, de landgenoten kunnen niet redden. Aan de andere zijde van de grens komt men te hulp, doorbreekt men de muur en brengt redding met opoffering van eigen leven soms. Alweer: wat een menselijke grootheid en waardigheid. Niet beladen met schuld ditmaal. Maar wat had het te betekenen in de wereld boven de grond? Is het iets anders dan het beeld van veel goedbedoeld idealisme, dat machteloos onderging? Ik denk aan de jonge Joodse geleerde, verdreven uit Europa, in Amerika werkzaam bij het onderzoek der atoomsplitsing. Na de bom op Hiroshima klinkt zijn protest krachtig in dat der andere geleerden tegen het gebruik van de atoomenergie als oorlogswapen. Op een dag ontstaat er in het laboratorium een zgn. kettingreactie. Alleen wie zich bloot geeft aan de dodelijke straling en de reactie stuit, kan een enorme ramp voorkomen. De jonge geleerde aarzelt niet. Hij treedt de laboratoriumzaal binnen en handelt. Wekenlang ligt hij daarna te sterven, meewerkend aan het eerste volledige onderzoek naar de gevolgen van die uitstraling voor de mens. Hoogste menselijke moed en opoffering. Zonder schuld. Maar wat zal de uitkomst zijn van zijn wetenschappelijk werk?

Alle menselijke grootheid, alles wat edel en goed is in de mens, het lijkt verspilde waarde. Wie er een beroep op doet, die noemen wij graag een idealist, maar voor ons zelf zeggen we dat het zinloos is. Wij ontkennen niet, dat de mens tot het hoogste en schoonste in staat is, maar vragen, wat dat voor zin heeft in deze wereld.

Menigmaal gaan wij, dwalend en tastend, rakelings langs de waarheid. Ook deze keer. Wij vragen ons af wat al dat mooie menselijke nog voor zin heeft in een wereld als waarin wij thans leven. En we zien niet eens, dat juist en uitsluitend dit edele van de mens de vervulling van het bestaan is en dat in de strijd om het steeds opnieuw te bestaen op ons kleimenselijk tekort, de zin van het leven ligt! Wij zochten naar het zinvolle en stonden er vlak naast. Wij zien ineens: het gaat om de mens als zedelijk wezen en als geestelijk wezen. Alleen zo maakt hij welvaart en vrede en vrijheid, die op zich zelf niets zijn, tot de begerenswaardige doeleinden. Alleen het streven naar die menselijke waardigheid verleent ons denken en doen de doelbewustheid, die heden zo bitternodig is. Want de plannen, die we uitwerken voor de wereld zijn perfect en aan de middelen ontbreekt het waarachtig niet. We weten hoe het moet, maar niet waarom, waartoe. En omdat dit besef ontbreekt lopen wij met al onze techniek en al onze hulpmiddelen het grootste gevaar. Het humanisme echter heeft ons geopenbaard waarom het gaat: om een wereld, waarin de mens zijn edele aanleg en zijn grote vermogens niet langer zo zinloos verspilt, hoezeer ook de volmaaktheid onbereikbaar moet blijven. Het humanisme verleent ons leven richting en zin. Het is een richtsnoer voor ons handelen, het opent een vergezicht op de toekomst, het schenkt het bestaan weer mogelijkheden, hetgeen al het praten over teleurgestelde verwachtingen aan het eind van dit jaar niet doet. Wie vandaag alleen maar blijft staan bij de morele verwording, de geestelijke zwakheid, de onoplosbaarheid van de economische en politieke moeilijkheden, de ontoereikendheid van het idealisme, die kan beter zwijgen. Alleen wie de mens een doel aanwijst in overeenstemming met de waarden, die in hem liggen, die geeft hem het middel in handen om de schijnbaar onoverkomelijke chaos in orde te herscheppen. Voor ons is het humanisme daarom een licht in de duisternis. Laten wij elkander toewensen voor het nieuwe jaar dat het krachtig en voor zeer velen mag schijnen.

B. C.

HET HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND DANKT AAN HET EINDE VAN DIT JAAR, WAARIN HET VERBOND WERD OPGERICHT, ALLEN DIE AAN HET EERSTE EN DUS MOEILIJKE BEGIN HUN KRACHTEN HEBBEN GEGEVEN. HET WENST ALLE LEDEN TOE, DAT DE PLAATSELIJKE GEMEENSCHAP, WAARTOE ZIJ BEHOREN, HUN ZAL GEVEN EN VAN HEN ZAL ONTVANGEN AL WAT NODIG IS VOOR EEN LEVEND HUMANISME IN NEDERLAND.

UIT DE BĒGINSELVERKLARING VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

*Wat betekent de formulering, dat de humanistische levens- en wereld-
beschouwing niet uitgaat van het bestaan van een persoonlijke godheid?
In dit kort bestek zijn daarover twee opmerkingen te maken.*

- 1e. *Het bestaan van God is geen zaak van bewijs (voor en tegen b.v.),
maar van een innerlijke werkelijkheid, een door het geloof —
en ook alleen dáárdóór — aanvaarde waarheid. Deze innerlijke
werkelijkheid en waarheid, zijn niet het eigendom van de humanist.
Hij bezit een andere waarheid, die voor hem het hoogste is.*
- 2e. *Er is hier sprake van een persoonlijke godheid. Dit betekent niet
de voorstelling van God als een persoon, maar een beleving van
God, die een zéér persoonlijk accent heeft. Een God, door wie
men onweerstaanbaar gegrepen wordt, die het persoonlijke leven
leidt, die ingrijpt, die leed brengt, geluk schenkt, boete oplegt, tot
wie men zich wendt in het gebed; vader en beschermmer en rechter,
die de mens bij de hand neemt en leidt. Kortom, tot wie men in
een zeer directe, zeer intieme persoonlijke verhouding staat.
Menig humanist aanvaardt echter wel het godsbegrip, dat in één
woord de eenheid van het leven aanduidt, het opgenomen-zijn
in die eenheid en haar harmonie ondergaan als een ertoe behorend
klein deel.*

Een Stem uit de Praktijk

De Heer N. M. Voerman, wnd. hoofd der openbare school
te Elspeet schrijft ons:

In *Elspeet* is tot 1 April 1946 een *Openbare Lagere School*
geweest, waar de schooltijd begonnen werd met gebed.
Er werden in de loop der jaren — laat ik het bescheiden
zeggen — verhalen uit de Bijbel verteld door leden van
het personeel. Veel leermiddelen voor Christelijke scholen
werden er gebruikt. Het overgrote deel der leerlingen be-
zochten de wekelijkse godsdienstlessen van de — zoals ze
hier zeggen — Grote en Kleine kerk. De schooldag werd
gesloten met dankzegging.

Ondanks deze vorm van openbaar onderwijs, die aan-
gepast was aan de geestelijke toestand van het dorp, moest
de school naar gezindheid worden gesplitst.

De Christelijke school werd met een speciale godsdienst-
oefening geopend. Ik citeer uit de predikatie:

*Zijn Eerwaarde schetste aan de hand van 2 Tim. 3:15 hoe
de mens van natuur liefhebber is van zichzelf en zich verzet
tegen het handhaven van Gods ere op alle terrein. Dit hebben
wij, aldus spr. ook moeten ondervinden in de strijd, die wij
hadden te voeren voor het onderwijs met de Bijbel. Zijn
Eerwaarde gewaagde van de geringe bijbelkennis der Elspeter
jeugd, een debetpost van de Openb. School, een stimulans voor
hem om in de strijd voort te varen.*

Zelfs op deze openbare school wordt de geringe bijbel-
kennis als een debetpost aangewezen van de openbare
school, in plaats er van te getuigen, dat de geestelijke lei-
ders der gemeente en de ouders in hun taak tekort zijn
geschoten.

Binnenkort krijgen de leden der Gereformeerde Ge-
meente ook hun eigen school. De kinderen van Elspeet,
die bijna allen vermaagschapt zijn, moeten gescheiden wor-
den in hun jeugd, trots de feiten, dat de gelovigen
dezelfde (?) God aanbidden, hun Woord uit dezelfde Bijbel
putten.

Nochtans handelen, werken en leven zij samen zonder
haat of doodslag, omdat de werkelijke levensgemeenschap
— zelfs hier — sterker is, dan al hetgeen in de kerken
gepredikt wordt.

Ziehier een recent voorbeeld, dat wat en hoe er ook uit
de Bijbel verteld wordt — en hier geschiedde het door be-
lijdende Christenen — het toch nooit goed is — naar de
mening der geestelijke leiders (dominés en kerkeraad) van
de kerken.

De O.S. zij de school voor de ouders, die voor hun
kinderen een school wensen, waar zij schoolse kennis op-
doen in een sfeer van rust, verdraagzaamheid en kame-
raadschap, gegeven door bekwame leerkrachten voor wie
het een roeping is van kinderen te houden.

HET HUMANISME EN

De grootste der leeftijdsgroepen in het Humanistisch Verbond
is die van de 30—40 jarigen. Het betekent, dat ons verbond
een bepaalde aantrekkingskracht uitoefent op hen, die omstreeks
1910 zijn geboren, wier jeugd viel in Wereldoorlog I, wier
sterkste geestelijke vorming in de jaren na 1920. Het is zeker
te vroeg conclusies te trekken. Maar ook kijkende naar de andere
leeftijdsgroepen, kan men opnieuw het verschijnsel constateren,
dat geestelijke bewegingen in hoofdzaak bewegingen van
ouderen zijn.

Dit wil niet zeggen, dat geestelijke bewegingen geen in-
vloed uitoefenen op de jongeren. Integendeel. Zonder er
bewust en door eigen keuze deel van te zijn, ademen zij in
een geestelijke dampkring, voelen zij zich ergens thuis. Zo
is het ook met het humanisme en de jongeren. En nu het
humanisme in Nederland zich opmaakt vorm te geven aan
het geestelijk leven der vele onkerkelijken, dient men zich
duidelijk voor ogen te stellen welke verantwoordelijkheid
men ten aanzien van de jongeren heeft en welke houding
hier slechts juist is.

Wij leven thans in de tijd van de verontrusting over de
geesteloze, ideaallose, slappe, verwilderde, normloze jeugd.
Indien deze verontrusting niet geheel een zelfverwijt is van
de oudere generatie, is zij natuurlijk niet zonder grond.
Wel zonder grond zijn de talloze zedepreken tot de jeugd,
de sombere gezichten, de verzuchtingen. Ze waren het al
sinds de tijd dat de ouderen zich met de jongeren gingen
 bezig houden. Het is een meer geestelijke vorm van de
natuurlijke wrijving tussen de generaties. Wanneer het
humanisme zich daaraan gaat schuldig maken, verstaat
het zijn verantwoordelijkheid slecht.

In de aanraking met de jongeren dient men zich van enkele
dingen te onthouden. Begin nooit met de jeugd van heden
te vergelijken met uw eigen jeugd. Het wekt de schijn, dat
ge de hedendaagse jongeren geheel begrijpt en dat hun
kansen en mogelijkheden dezelfde zijn. Ga ervan uit, dat ge
ze nooit helemaal zult begrijpen en kennen, dat ge voor
een groot deel buiten hun leven blijft. Behoor niet tot de
mensen, die altijd zeggen: ik ben wel veel ouder van jaren,
maar jong van hart. Het is een illusie. Uw hart moge de
rijkdom en de volheid van het leven niet op kunnen: jong

BEZWAREN TEGEN HET

Ik heb enkele bezwaren tegen het Rapport van de Com-
missie van het Hum. Verbond inzake bijbelkennis op de
openbare school. Ze gelden in hoofdzaak wat in de stel-
lingen 6 en 7 van het Rapport is gezegd. Daarin toch
wordt:

1. Er mee „ingestemd”, dat op de O.L.S. godsdienst-
onderwijs wordt gegeven op de voet, als waarop daartoe
tot dusverre gelegenheid is gegeven;

2. De wens te kennen gegeven, dat op de O.L.S. de ge-
wone klasseonderwijzer verplicht wordt, bijbelse verhalen
in zijn onderwijs in te schakelen.

Daar ik op verzoek van de Redactie van ons orgaan,
wegens de beperkte plaatsruimte, kort moet zijn, zal ik
mijn kritiek in enkele korte stellingen samenpersen, in de
hoop dat ze ook zó begrepen wordt.

I. Godsdienst, bijbelkennis (alsook politiek) behoren tot
de zaken, die liggen boven het bevattingsvermogen van de
leerlingen der lagere school. Het is in strijd met de weten-
schap der paedagogiek, de kinderhersens daarmee te be-
lasten.

II. Tot grote schade voor de ontwikkeling der kinderen,
voor de eenheid der natie, en voor de schatkist des lands
is het Nederlandse volksonderwijs reeds ter wille van het
godsdienstonderwijs in hoofdzakelijk twee groepen ge-
scheiden.

III. Alle godsdiensten bestaan uit verouderde ideologieën,
in strijd met de wetenschap en het moderne denken. Ze

JONGE GENERATIE

is het niet! Hoevelen verwijten de jeugd heden zonder idealen te zijn, omdat ze mist wat wij eertijds idealisme noemden. Hoe vol idealisme was immers — vooral nu achteraf! — de periode na 1918. Maar wat heeft de jeugd van vandaag daaraan? Ze blijft toch, en terecht, weigeren zich een levenswijze te laten aanpraten, die de hare niet kan zijn. Ze is intussen bezig haar eigen levenswijze te vormen, onbewust meestal. Hou dat in de gaten. En begrijp hoe belangrijk het is, in welke sfeer dat gebeurt, maar welke onbewuste voorbeelden, onder welke zelfgekozen leiding.

Het humanisme moet ook inzien, dat de jongeren zich geestelijk niet direct vastleggen, ondanks de schijn van het tegendeel menigmaal. Voor de ouderen mag gelden dat zij, in het bezit van de waarheid, voortdurend met die waarheid worstelen (als ze geestelijk levend zijn) — voor de jongeren geldt dat zij strijden voor het bezit van de waarheid, zich naar de waarheid toe vechten. De ouderen spreken teveel tot de jongeren vanuit een bepaalde problematiek, die pas belangwekkend wordt, pas een levensbehoefte, als men er midden in zit. Het humanisme zal juist sterk de waarde inzien van het zelfstandige geestelijke zoeken der jeugd en de waarde van de mogelijkheden die haar ten dienste staan. En op dat laatste komt het bovenal aan. Indien het humanisme in ons gestalte aanneemt, indien de jongeren in hun omgang met ons een diepe levensovertuiging ontmoeten, indien door het humanisme de waarde van het bezit van een richtinggevende kijk op mens en leven hun blijkt — dan verschaft het hun de mogelijkheden om geestelijk hun leven rijk te maken. Want het gaat er niet om dat deze jeugd zo slecht is en tot het goede bewogen zou moeten worden, maar of deze jeugd haar zedelijke en geestelijke innerlijke mogelijkheden — die even groot zijn als van de jeugd in welke tijd ook! — tot werkelijkheid kan maken. Wie aan haar twijfelt (en hoe menig zedepreker doet dat!) verzwakt haar krachten. Wie doelbewust leeft volgens zijn eenvoudige, krachtige overtuiging, geeft haar de beste kans.

B. C.

ONDERWIJSRAPPORT

staan de maatschappelijke en zedelijke vooruitgang in de weg.

IV. Godsdienstonderwijs op kosten van de gemeenschap is onzedelijk, omdat tegenstanders, niet-gelovigen en anders-gelovigen, gedwongen worden er aan mee te betalen. Ook inzake het tegenwoordige godsdienstonderwijs op de openbare school gebeurt dat, omdat de gemeenten volgens art. 26 lid 2 gedwongen worden, lokalen daarvoor, zo nodig verwarmd en verlicht, kosteloos ter beschikking te stellen. Terwijl de gang van het onderwijs in de er voor uitgetrokken uren onderbroken moet worden.

V. Bijbelse verhalen zijn evenmin kost voor de kinderen in de lagere-school-leeftijd. In de bijbel staan zeker veel schone dingen, maar ook veel lelijks en veel tegenstrijdigs. Eenzijdig de „goede” dingen er uit te vertellen, suggereert de leerlingen de weg op van de godsdienst. En de bijbel is zeker geen belangrijker werk voor onze huidige maatschappij dan veel andere „boeken”, b.v. van Spinoza, Kant, Hegel, Darwin, Marx en Jeans.

VI. De openbare onderwijzers staan in grote meerderheid afwijzend tegenover godsdienst (en politiek) en ook tegenover de bijbelse verhalen op de lagere school. Ze verplichten tot het geven van bijbelse verhalen wil zeggen ze tegen hun zin en tegen hun geweten verplichten.

VII. De openbare school wordt thans in hoofdzaak bezocht door kinderen uit socialistische en on-godsdienstige gezinnen. Godsdienstonderwijs en bijbelonderwijs op de open-

INDIEN DE DOOD ONTBRAK . . .

„Wat ik zeggen wil is dit: vanaf het moment waarop de levensduur oneindig zou zijn, zonder grenzen, zou de tijd, onze tijd en bijgevolg ons hele leven zijn waarde volstrekt verliezen. Men zou niet meer tijd kunnen verspillen, — er zou altijd dezelfde onuitputtelijke tijd overblijven . . . men zou een gat in de dag kunnen slapen, iedere dag, (inplaats van alleen des Zondags), iedere week, elke maand, alle jaren . . . Niets zou er door verloren gaan . . . er zou helemaal geen taak te vervullen zijn, noch voor vandaag, noch voor morgen, want er zou dan in het geheel geen duidelijk en speciaal „vandaag” bestaan, — men zou alles kunnen uitstellen, verschuiven tot de volgende dag — er zou één enkele, vervelende, saaie, vermoeiende, oneindige volgende dag zijn . . . Het zou tot morgen zijn dat wij leefden, tot morgen zonder eind.”

(Uit Leo Polak: De Zin van de Dood.)

Uitg. Breughel, A'dam: Leo Polak, een erflater van onze beschaving.)

bare lagere school heeft daarom vast niet de instemming van de grote meerderheid van de ouders der de openbare school bezoekende kinderen. Laat men deze laatste redoute van het neutrale onderwijs toch niet voor hen onveilig maken!

VIII. In enkele korte slagzinnen mijn mening samenvattende, zou ik kunnen zeggen:

Geef het kind, wat des kinds is, dus: neutraal onderwijs, neutraal t.o.v. godsdienstige en politieke beginselen.

Scheiding van kerk en staat, en van school en kerk.

Ten aanzien van het openbaar middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs wordt door het Rapport eveneens onderricht in de bijbelkennis verdedigd, met een beroep op de „algemene ontwikkeling”. Hiertegenover slechts deze éne vraag:

Is de Commissie óók voor onderwijs in de bijbel-kritiek, en b.v. in de Marxistische levensbeschouwing, waarvoor een beroep op de „algemene ontwikkeling” zeker in de tegenwoordige tijd niet minder geldt dan t.o.v. de bijbelkennis?”

G. W. WANINK.

LUISTERT NAAR DE ZONDAGMORGEN RADIO-LEZINGEN.
HILVERSUM I. 9.15 u. en 10 u.

Ons Verbond en Humanitas

Op de algemene vergadering van de stichting Humanitas, gehouden op 30 Nov. en 1 Dec. te Utrecht werd o.a. besloten dat de samenwerking tussen beide groepen zoveel mogelijk bevorderd zal worden door een contactcommissie. Tevens zullen plaatselijk contactcommissies in het leven worden geroepen. De buitenkerkelijke leden van Humanitas zullen worden opgewekt lid te worden van het Humanistisch Verbond. De oprichting van afdelingen zal wederzijds worden bevorderd.

Wij juichen dit besluit van de algemene vergadering van Humanitas zeer toe. De plaatselijke gemeenschappen van ons Verbond zullen goed doen zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de afd. van Humanitas in hun woonplaats ter uitvoering van de genomen besluiten. Wij spreken hierbij de hoop uit dat de samenwerking, waarmee een begin is gemaakt, geschieden zal op een wijze, die de geestelijke en materiële verzorging der onkerkelijken in Nederland steeds meer ten goede zal komen.

B. C.

KRITIEK DER BEZWAREN

door Mr. H. B. WASLANDER

Ad I: Voor zover godsdienst en bijbelkennis gaan boven het bevattingsvermogen — een woord, dat ons wel wat erg „intellectualistisch” aandoet — van de leerlingen der lagere school, moet men hen er niet mee lastig vallen. Het is echter allerm minst een algemeen aanvaarde paedagogische opvatting, dat de leerlingen der lagere scholen niet met enige vrucht zouden kunnen kennis nemen van sommige bijbelse verhalen en niet voor godsdienstonderwijs „rijp” zouden zijn. Het schijnt ook op zijn minst twijfelachtig of de school gezegd kan worden haar taak behoorlijk te hebben vervuld wanneer leerlingen de school verlaten zonder b.v. iets te weten van wat de Bijbel omtrent Jezus leert.

Ad II: Hier wordt wel al te gemakkelijk voorbijgegaan aan de opvatting van velen, dat waarachtige opvoeding niet mogelijk is dan vanuit een bepaalde levensbeschouwing. Het heeft wel eens de schijn, alsof humanisten daarover anders denken. Maar dat is toch voor een goed deel niet meer dan schijn. Dat is reeds duidelijk, als men denkt aan de opvoeding, die humanisten hun kinderen binnen het eigen gezin geven. Ook humanisten zullen trouwens hun kinderen graag zien schoolgaan op een school, waar een sfeer is, die humanisten past. Dat zij zo betrekkelijk gemakkelijk vrede kunnen hebben met de sfeer, die in het algemeen op de huidige openbare school huist, komt daaruit voort, dat die sfeer tamelijk humanistisch gekleurd is. Bedenken wij toch, dat het reeds tamelijk typisch-humanistisch is om zó hoog te waarderen, dat kinderen van verschillende levensopvatting op de openbare school worden samengebracht.

Ad III: Moderne humanisten, overtuigd van het betrekkelijk onvermogen der menselijke rede, zullen zich heel wat voorzichtiger uitlaten over waarde en betekenis van godsdienst en religie.

Ad IV: Ook deze stelling is wel zeer eenzijdig uitgevallen. Wil de heer Wanink op grond van dezelfde overweging subsidiering van kunst, toneel en ander cultureel werk „onzedelijk” verklaren? De heer Wanink betaalt ook mee aan het bijzonder onderwijs!

Ad V: Christendom en Bijbel hebben onze Westerse cultuur in een belangrijke mate beïnvloed. Van Christendom en Humanisme tesamen kan men zeggen, dat zij onze wereld hebben gemaakt en doordrenkt. Dat kan men niet zeggen van Spinoza, Kant of Marx.

Ad VI: We moeten niet lichtvaardig van gewetensbezwaren spreken. Te minder omdat het den onderwijzer vergund zal zijn blijk te geven van een eigen opvatting, als hij dat maar doet met eerbiediging van de levensovertuiging van anderen.

Ad VII: Waarom socialistische en zelfs ongodsdienstige ouders enig bijbelonderricht niet op prijs zouden stellen, vermag ik niet in te zien. Wij moeten misverstanden en verwarringen, die op dit en dergelijke punten bestaan, uit de weg ruimen, niet voeden of groter maken. Het volgen van godsdienstonderwijs is niet verplicht. Ik meen, dat humanisten het vrije denken voorstaan en dat zij er daarom in beginsel geen bezwaar tegen kunnen hebben wanneer hun kinderen van belangrijke culturele verschijnselen en voortbrengselen kennis nemen.

Tenslotte nog: Leerlingen op middelbare scholen zullen zeker ook mogen en moeten worden geconfronteerd met humanistische opvattingen. Het onderwijs daar vertoont zeker een ernstig tekort, wanneer niet ook iets over Marx en zijn maatschappijleer wordt geleerd.

EEN WELKOME GAVE.

Van iemand die onbekend wenst te blijven ontving het Centraal Bureau f 50.— als „eerste steentje voor de stichting van een tehuis voor ouden van dagen op humanistische grondslag; eventueel ook te gebruiken voor andere humanistische doeleinden”. De gever onze hartelijke dank!

DE RAGEBOL

Volksopvoeders anno 1946. Dr. J. Piebenga, redacteur van de Leeuwarder Courant betoogde eind November j.l. in een redevoering dat de theorie van bloed en bodem, ontdaan van alle nationaal-socialistische bijvoegsels, wel degelijk zin heeft. Bovendien leek hem een bewuste bevordering van „Volkstum” in democratische geest, gewenst. Maar sinds wanneer, vragen wij, bestond er een theorie, die met die onzinnige combinatie der woorden „bloed en bodem” wordt aangeduid voordat de nazi's er waren? En wat moet dat „Volkstum” anders zijn dan wat het altijd was: chauvinistische massa-drift? Het is bijzonder ergerlijk dat — we nemen aan uit goede bedoeling — de geestelijke verwarring door zulke zinledige woorden bevorderd wordt.

Onfrisser is nog hetgeen Ds. Wijmenga, vlootpredikant in de Friese kerkbode schrijft over zijn ervaringen in Indonesië. Reizende in een coupé vol met Chinezen laat hij zich over deze medemensen zeer laatdunkend uit en vervolgt dan: het deed me denken aan een vroegere spoorreis in Holland in een coupé vol met Joden! De ragebol blijft een nuttig instrument in Nederland na Wereldoorlog II. En ons fonds Volksopvoeding niet minder!

Mr. A. Murman heeft wegens tijdgebrek zich genoodzaakt gezien als H.B.lid te bedanken.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau: (Voor leden f 1.— per stuk.)
H. G. Cannegieter: HET LEVENSRADSEL.

HAD STOFFEL GELIJK?

Een andere vraag is: vinden wij dat het humanisme gelijk heeft? Zo ja, dan dienen wij het in woord en daad. Een kleine, eenvoudige daad is de aanschaf van 10 exemplaren „Had Stoffel gelijk?” à f 1.20 (bestelling bij Centraal Bureau, Weerdsingel O.Z. 80, Utrecht), de brochure die niet voor leden is en wel voor buitenstaanders. Ze is niet voor de boekenkast der leden bestemd, maar ter kennismaking met het Verbond door de duizenden, die niet weten wat het Humanistisch Verbond wil en is. Ons woord klinkt niet alleen in eigen kring!

De Derde Ronde.

Kasfonds:

Dr. G. C. J. R. te D. f 1,58; J. R. te W. f 0,26; Mevr. A. J. K. M. te A. f 45,—; Mej. M. L. V. te D. f 10,—.

Renteloze leningen:

Mevr. A. J. K. M. te A. f 100,—; J. R. te H. f 100,—.

Volksopvoeding:

N. C. W. te H. f 4,68; Mevr. J. H.—L. te V. f 1,50; B. J. M. te A. (mnd. bijdr.) f 10,—; E. E. G. te B. f 10,—; H. W. K. te 's-Gr. f 70,40; M. E. S. te R. f 10,—; Zr. K. C. te A. f 25,—; Mevr. C. R. W. te V. f 25,—; Dr. D. L. te A. f 50,—.

De Nieuwe Stem

* maandblad voor Cultuur en Politiek

onder redactie van: Dr N. A. Donkersloot, Dr J. P. B. de Josselin de Jong, Dr O. Noordenbos, Dr H. J. Pos, H. M. van Randwijk, Dr J. M. Romein

Een enkel artikel uit de reeds verschenen nummers:

Prof. Dr N. A. Donkersloot, De vrijheid van den dichter en de dichterlijke vrijheid. Prof. Dr H. J. Pos, Geschiedenis als geestelijke werkelijkheid (Cultuurfilosofie). Prof. Dr J. Romein, De vereenzaming van de mens (Sociologische studie). Mr G. H. Slotemaker de Bruine, Politiek Perspectief (Binnenland). S. Vestdijk, Existentie en Eros (Psychologische basis der existentiefilosofie). Prof. Mr W. F. Wertheim, Nederland op den tweesprong (Indonesië).

Abon.-prijs f 20.— per jaar (omvang 4 vel per aflevering)
De reeds verschenen no's van de lopende jaargang zijn nog verkrijgbaar

Van Loghum Slaterus N.V., Arnhem